

УДК 332.3:528

ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ – ВАЖЛИВЕ СТРАТЕГІЧНЕ ЗАВДАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

ЩЕПАК Віра¹, ВІТРИК Владислав²

Keywords

шкода довкіллю, стан
земель, відновлення земель

Анотація

У науковій роботі проведено дослідження негативних впливів повномасштабної війни на довкілля, зокрема, земельні ресурси України. Відсутність доступу до територій та об'єктів природоохоронного управління, втрата та руйнування інфраструктури, призупинення заходів контролю на період воєнного стану негативно вплинули на можливість повноцінно реалізувати державне управління у галузі охорони довкілля. Виникає потреба в оцінці шкоди від війни довкіллю, зокрема, земельним ресурсам та визначенні витрат на відновлення, як основи сталого розвитку територій.

На наших теренах відбувається масштабна винищувальна війна, яка завдає непоправної шкоди землі та екології.

За підрахунками Держекоінспекції, збитки, завдані земельним ресурсам України – а це те, що впливає і на продовольчу безпеку, і на загальний стан екології, – перетнули позначку в 1,32 млрд. З них шкода, завдана агресором конкретно сільгоспугіддям – понад 750 млн грн. Спричинене обстрілами інфраструктури, у тому числі критичної, порушення правил поводження з відходами, призвело до засмічення та забруднення земельних ресурсів на значних територіях. Знищена військова техніка і пальне з неї, яке потрапляє у ґрунти, а також хімічне начиння снарядів та ракет посилюють ситуацію. Лише в Одеській та Миколаївській областях збитки зумовлені забрудненням повітря та неорганізованими викидами сягнули 111 млн грн. [1].

Для України стан сільськогосподарських земель сьогодні стає однією з ключових проблем. Їх відновлення та відродження – важливе стратегічне завдання сталого розвитку сільських територій [2]. Безумовно, Україна має суттєвий ресурс для підвищення ефективності використання сільгоспугідь: як показали результати супутникових досліджень американських учених, в Україні наразі не засівається близько 2,5 млн га земель сільськогосподарського значення.

¹ Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доцент кафедри автомобільних доріг, геодезії та землеустрою, к.т.н., ORCID: [0000-0003-2185-1181](https://orcid.org/0000-0003-2185-1181), e-mail: kanameshch@gmail.com

² Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», магістрант, e-mail: vladvitrik@gmail.com

Внаслідок повномасштабної війни значно ускладнилися екологічні проблеми, що існували в Україні до її початку. Відсутність доступу до територій та об'єктів природоохоронного управління, втрата та руйнування інфраструктури, втрата кадрів та обмежена можливість працювати, призупинення заходів контролю на період воєнного стану негативно вплинули на можливість повноцінно реалізувати державне управління у галузі охорони довкілля.

Під час війни виникла потреба в оцінці шкоди довкіллю від війни та витрат на його відновлення. Вже сьогодні вражають масштаби екологічних злочинів російських окупантів. Деякі екосистеми та унікальні природні об'єкти вже не підлягають відновленню.

За очевидності екологічної шкоди, її оцінка потребує нових підходів, адже наразі повний обсяг збитків та шкоди довкіллю залишається невідомим, оскільки системи моніторингу були порушені або знищені, а доступ до лісів та інших природних територій обмежений або відсутній. Фіксація фактів екологічної шкоди від російського вторгнення здійснюється в рамках функціонування інформаційної панелі «ЕкоЗагроза» та роботи оперативного штабу при Держекоінспекції. Нині зафіксовано 330 подій, що несуть загрозу для довкілля на території України.

Внаслідок війни близько 20% площі всіх природоохоронних територій України перебувають в небезпеці, під загрозою знищення наразі залишаються 17 Рамсарських об'єктів загальною площею 627,3 тис. га, близько 160 територій Смарагдової мережі площею 2,5 млн га та 4 біосферні заповідники. Це несе загрозу стратегічним цілям зі збереження біорізноманіття, призводить до зменшення потенціалу поглинання парникових газів, посилює процес опустелювання та деградації, особливо на землях сільськогосподарського призначення. Критична загроза постала перед ендемічними видами рослин і тварин, їх зникнення неситиме катастрофічні наслідки для біорізноманіття планетарного масштабу. Майже 3 млн гектарів лісу в Україні були охоплені воєнними діями. Через війну понад 4,6 млн. людей в Україні мають проблеми з доступом до питної води [1, 3].

Еколого-безпекові ризики зростають, утворюються небезпечні відходи від руйнувань та воєнні відходи, 160 тисяч кв. км територій України забруднені вибухонебезпечними предметами. В результаті руйнування будівель утворюється велика кількість відходів, що містять у своєму складі озоноруйнівні речовини, зокрема, утеплювальні матеріали, ізоляційну піну тощо. Відбувається забруднення внаслідок руйнування транспортної і промислової інфраструктури, що призводить до масштабних розливів нафтопродуктів та інших небезпечних речовин. Через війну пошкоджено чи зруйновано понад 227 підприємств, заводів та фабрик, включаючи підприємства хімічної галузі. Зупинилася діяльність низки видобувних підприємств, що призвело до дефіциту солі, вугілля, інших корисних копалин, під питанням залишається стан родовищ та можливість їх подальшої розробки.

Існують значні загрози ядерній та радіаційній безпеці через пошкодження ядерних та радіаційно небезпечних об'єктів (зокрема, внаслідок тимчасової окупації Запорізької АЕС та Чорнобильської зони відчуження). В зоні відчуження знищено систему радіаційного моніторингу.

Наслідки збройного вторгнення матимуть тривалий негативний вплив на здатність національної економіки запобігати та адаптуватися до зміни клімату.

Ефективне використання земель еможливо здійснювати без прогнозування і територіального планування. Під прогнозуванням розуміється процес розробки можливих тенденцій, які спрямовані на детальне вивчення і моделювання різних можливих альтернатив (зокрема альтернатив використання земельних ділянок), тобто це складний процес, в ході якого потрібно вирішити велику кількість різних питань [4–6].

Одним із заходів щодо забезпечення необхідною інформацією про сучасний стан земель є моніторинг земель, що передбачає систему спостережень за станом земельного фонду, у тому числі земель, розташованих у зонах радіоактивного забруднення, з метою своєчасного виявлення змін, їхньої оцінки, запобігання й ліквідації наслідків негативних процесів.

Висновок. У науковій роботі проведено дослідження негативних впливів повномасштабної війни на довкілля, зокрема, земельні ресурси України. Відсутність доступу до територій та об'єктів природоохоронного управління, втрата та руйнування інфраструктури, призупинення заходів контролю на період воєнного стану негативно вплинули на можливість повноцінно реалізувати державне управління у галузі охорони довкілля. Виникає потреба в оцінці шкоди від війни довкіллю, зокрема, земельним ресурсам та визначенні витрат на відновлення, як основи сталого розвитку територій.

Література

- [1] Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Екологічна безпека». *Національна рада з відновлення України від наслідків війни*. Липень 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf>.
- [2] Євсюков Т.О. Концептуальні засади безпечного землекористування / Євсюков Т.О., Мартин А.Г. *Земельна спілка України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zsu.org.ua.
- [3] Міжнародний досвід в сфері охорони земель сільськогосподарського призначення (США) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/404>.
- [4] Принципи зеленої післявоєнної відбудови України. *Центр екологічних ініціатив «Екодія»*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html>.
- [5] Шевченко О. Можливості відновлення довкілля України у воєнний та післявоєнний період / Шевченко О., Зеленська А., Васик А. // *Сучасні проблеми науки : тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*. – Національний авіаційний університет. – Київ, 2023. – С. 28–29.
- [6] Планування відновлення довкілля. *Аналітична записка*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/FIN_Planuvannya-vidnovlennya-dovkillya.pdf

STORAGE OF GEOSPATIAL DATA FOR SOLVING PROBLEMS WITH LAND STRUCTURE

SHCHERPAK Vira, VITRYK Vladyslav

Abstract. In the scientific work, a study of the negative effects of a full-scale war on the environment, in particular, the land resources of Ukraine, was conducted. The lack of access to territories and objects of environmental management, the loss and destruction of infrastructure, the suspension of control measures for the period of martial law negatively affected the possibility of fully implementing state management in the field of environmental protection. There is a need to assess the damage caused by the war to the environment, in particular, to land resources, and to determine the costs of restoration, as the basis for the sustainable development of territories.

Keywords: environmental damage, land condition, land restoration.